

1. NORMES BIBLIOGRÀFIQUES I D'ESCRITURA

1.1. LLIBRES

Autor

El cognom o cognoms de l'autor o autors s'escriuen en versaletes, i el nom en rodona. Si es tracta de l'editor de l'obra o d'aquell que n'ha tingut cura, s'indica aquesta circumstància entre parèntesis, amb l'abreviació «ed.» (en plural «eds.»); si es vol precisar més, es pot escriure «coord.» (coordinador) o «dir.» (director).

Es pot abreujar el nom de l'autor (no el cognom) indicant la primera lletra seguida d'un punt; si el nom és compost, hi haurà un espai entre les diverses inicials (p. ex., «R. E. BROWN»; «J. BUSQUETS I DALMAU»).

Quan hi ha diversos autors, aniran separats per un guionet (l'anomenat «guió ena»: –), precedit i seguit per un espai en blanc. Si hi ha més de tres autors, es pot indicar tan sols el primer, i afegir «et al.».

Títol

El títol de l'obra s'escriu en cursiva, separat del nom de l'autor per una coma. Si hi ha un o més subtítols, aniran a continuació, també en cursiva, i separats del títol per un punt. Si cal fer alguna altra indicació, com ara que el llibre és el segon volum d'una obra més àmplia, anirà a continuació, en rodona, i separada de les dades anteriors per una coma.

Dades editorials

Les dades editorials aniran a continuació, en l'ordre següent:

1) Col·lecció, si n'hi ha, i lloc que l'obra ocupa dins d'aquesta, tot entre parèntesis i amb lletra rodona.

2) Lloc d'edició, separat de la col·lecció per una coma. Els topònims s'escriuran, com a norma general, en la llengua original, però també s'admet

que els que han estat catalanitzats s'escriguin en català. Si hi ha més d'un lloc d'edició i es volen indicar tots, aniran separats entre ells per un guionet (l'anomenat «guió ena»). Quan hi hagi més de dos llocs d'edició, es pot indicar tan sols el primer, i afegir «et al.».

3) Habitualment s'indicarà l'editorial, després del lloc d'edició, separada d'aquest per dos punts. És preferible evitar paraules com «editorial» o «edicions», fora del cas en què estan íntimament lligades al nom de l'editorial (p. ex., «Edicions 62»).

4) Any d'edició, col·locat immediatament i sense coma després del lloc d'edició o de l'editorial. Si es tracta d'una edició posterior a la primera, s'ha de posar immediatament davant de l'any d'edició un número volat que indiqui de quina edició es tracta. Després de l'any de l'edició que es maneja, es pot indicar, entre parèntesis, l'any de la primera edició.

Quan es tracta d'una traducció, es poden donar, en tot o en part, les dades de l'original entre parèntesis, després de l'any de l'edició traduïda. En el cas que es doni una part de les dades, s'indicarà la llengua original de l'obra. Després d'obrir el parèntesi es col·locarà un signe d'igual (=). En el cas d'obres rellevants, s'especificarà després del títol el nom del traductor i/o de l'editor, introduïts per les abreviacions «trad.» o bé «ed.».

Si cal indicar una pàgina o pàgines concretes, aniran a continuació, separades de les dades anteriors per una coma i precedides per les abreviacions «p.» o bé «pp.». Les pàgines s'indicaran de forma completa, i s'evitaran les abreviacions «s» o «ss». Si cal indicar el nombre total de pàgines d'un llibre es farà amb l'abreviació «pp.» després de la xifra en qüestió.

Les abreviacions generals en altres llengües són substituïdes normalment per les abreviacions catalanes. Així, S. (= *Seite*) en els textos alemanys ha de ser substituïda per p. (= pàgina).

En el cas que una obra estigui editada en diversos volums, s'utilitzarà normalment l'abreviació «vol.» (= volum) per referir-se a cadascun d'ells. Aquesta indicació, precedida per una coma, anirà després de la col·lecció i farà servir les xifres romanes o àrabiques per a assenyalar els diversos volums. Es col·locarà un senyal de dos punts després de la xifra romana. En molts casos, però, n'hi haurà prou d'escriure el número dels volums en xifres romanes (I, II, III...) sense que els precedeixi l'abreviació. L'abreviació «vols.» es col·locarà després de la xifra àrabica que indiqui el nombre de volums d'una obra. Igualment, si una obra està dividida en diversos toms o parts, s'utilitzarà normalment l'abreviació «t.» (= tom) per referir-se a cadascun d'ells.

En el cas d'una obra traduïda és aconsellable fer constar entre parèntesis l'abreviació de la llengua original seguida de l'any d'edició en aquesta llengua. En el cas d'una reimpressió es farà servir l'abreviació «reimpr.» seguida de l'any en què fou feta.

Per a les edicions d'incunables i d'edicions modernes d'obres antigues impreses, se segueixen les dades editorials que apareixen en l'incipit, el colofó o la portada. Es mantindrà el nom de l'autor en llatí (traduït entre parèntesis si ha estat degudament identificat), el títol de l'obra (abreviant-lo sempre que s'escaigui) i les dades editorials fornides per la mateixa obra.

Exemples:

- R. E. BROWN, *Jesús en el Nou Testament. Introducció a la cristologia bíblica* (Paràbola 8), Barcelona: Claret 1997 (= *An Introduction to New Testament Christology*, Mahwah 1994).
- J. O. TUÑÍ – X. ALEGRE, *Escritos joánicos y cartas católicas* (Introducción al estudio de la Biblia 8), Estella: Verbo Divino ²1997, pp. 68-70.
- Martin HEIDEGGER, *Fites*, trad. i ed. Manuel Carbonell Florenza (Textos filosòfics 52), Barcelona: Laia 1989, 332 pp.
- Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, I: A-C, Barcelona: Generalitat de Catalunya – Claret 1999, XXIII+667 pp.
- Joachim GNILKA, *El evangelio según san Marcos* (BEB 55-56), 2 vols., Salamanca: Sígueme 1986.
- Josep RIUS-CAMPS, *Comentari als Fets dels Apòstols*, I: «Jerusalem»: *Configuració de l'església judeocreient* (Ac 1,1-5,42), II: «Judea i Samaria»: *Gènesi de l'església cristiana a Antioquia* (Ac 6,1-12,25), III: «Fins als confins de la terra»: *Primera i segona fases de la missió al paganisme* (Ac 13,1-18,23), IV: *D'Efes a Roma, amb marrada a Jerusalem: Tercera i quarta fases de la missió al paganisme* (Col·lectània Sant Pacià 43, 47, 54 i 68), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya – Herder 1991, 1993, 1995 i 2000; 312, 400, 336 i 404 pp.
- Josep Maria ROVIRA BELLOSO, *La Humanitat de Déu. Aproximació a l'essència del cristianisme* (Estudis i documents 38), Barcelona: Edicions 62 1984.
- J. JEREMIAS, *Las parábolas de Jesús*, Estella: Verbo Divino ⁶1981 (alem. ⁷1965).
- R. KLUSSMANN, *Bibliotheca scriptorum classicorum et Graecorum et Latinorum*, 2 tt. en 4 vols., Leipzig 1909-1913 (reimpr. Hildesheim 1976).

- Boris USPENSKY, *A Poetics of Composition. The Structure of the Artistic Text and Typology of a Compositional Form*, Berkeley et al.: University of California 1973.
- V. TAYLOR, *The Gospel according to St. Mark. The Greek Text with Introduction, Notes and Indexes*, London: Macmillan ²1966 (1952).
- Rudolph PESCH, *Das Markusevangelium*, vol. II: *Kommentar zu Kap. 8,27-16,20* (HTKNT 2/2), Freiburg et al.: Herder ⁴1991 (1977).
- H. G. LIDDELL – R. SCOTT, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented...*, Oxford: Clarendon Press ⁹1940 (reimpr. 1985).
- Lo Nou Testament. Traducció de Josep Melcior Prat*, transcripció a cura d'Antoni Coll i Casals, amb notes de Pere Casanellas i Bassols, estudi introductor de Pau Alegre i Nadal, Carme Capó i Fuster, Antoni Coll i Casals i Pere Casanellas i Bassols, glossari d'Antoni Coll i Casals i Pere Casanellas i Bassols, i revisió d'Albert Rossich (CBCat 38), Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya – Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2008.

Exemple d'obres antigues:

Juvenalis Annaniensis (Juvenal RUFFINI DE NONSBERG), *Artis Magnae sciendi brevissima Synopsis*, Salisburgi 1689 = *Artis Magnae sciendi brevissima Synopsis : seu mentis humanae foecundum commonitorium ad invenendum et discurrendum ordinatum: sive magno labore de quocumque dato scibili innumeri conceptus & argumenta reperiri possunt : ac proinde Dei praeconibus, ac scientiarum studiosis profecturum : per R. P. F. Juvenalem Annaniensem Ord. Capuc. Ministrum Provinciale, octuplici Circulo Lectori Praesentatum, cum licentia superiorum : SALISBURGI, Typis Joannis Baptistae Mayr, Typog. Aulico-Academici, Anno 1689.*

1.2. ARTICLES DE REVISTA

L'autor s'indica de la mateixa manera que en el cas dels llibres. El títol de l'article va a continuació, en rodona i entre cometes baixes, i separat de l'autor per una coma. Tot seguit s'indica la revista, en cursiva i separada de l'article per una coma; generalment es fa servir una sigla i no el nom sencer de la revista. Després ve el número del volum (indicat preferentment en xifres àrabis), l'any de la revista citada (posat entre parèntesis), i finalment les pàgines de l'article citat, separades de l'any només amb un espai. Quan es

tracta de revistes poc conegudes, es pot indicar la ciutat de publicació entre parèntesis, després del nom de la revista.

Exemples:

W. S. VORSTER, «The Function of the Use of the Old Testament in Mark», *Neot* 14 (1981) 62-72.

E. VILANOVA, «Una perspectiva teològica dels drets humans», *RCatT* 22 (1997) 383-394.

1.3. ARTICLES DE MISCEL·LÀNIES I SIMILARS (diccionaris, enciclopèdies, obres de consulta)

L'autor s'indica com en els casos anteriors. El títol de l'article va a continuació, en rodona i entre cometes, i separat de l'autor per una coma. Tot seguit es posarà la paraula «en», i a continuació la fitxa bibliogràfica de l'obra en la qual es troba l'article, amb el mateix sistema usat per a la citació d'un llibre. Al final de les dades del llibre, després d'una coma, s'indiquen les pàgines on es troba l'article citat. Les sigles que indiquen un llibre d'homenatge a un autor són FS (= *Festschrift*).

Exemples:

P. RICŒUR, «Herméneutique philosophique et herméneutique biblique», en F. BOVON – G. ROUILLER (eds.), *Exegesis: Problèmes de méthode et exercices de lecture*, Neuchâtel 1975, pp. 216-228.

A. J. M. WEDDERBURN, «Paul and Barnabas. The Anatomy and Chronology of a Parting of the Ways», en I. DUNDERBERG – C. TUCKETT – K. SYREENI (eds.), *Fair Play. Diversity and Conflicts in Early Christianity*, FS H. Räisänen (NovTSup 103), Leiden: Brill 2001, pp. 291-310.

K. H. RENGSTORF, «Διδάσκω, διδάσκαλος», en *TWNT*, II, 138-162.

1.4. NORMES DE CITACIÓ EN LES NOTES

En les notes, és preferible de posar en primer lloc el nom (sencer o abreujat) i després el cognom o cognoms de l'autor.

Quan en una nota cal referir-se a un llibre o article ja citat o citat en la bibliografia, n'hi ha prou de posar el cognom o cognoms de l'autor en

versaletes i una versió abreujada i entenedora del títol, que reculli preferiblement les primeres paraules, en cursiva en el cas de llibres i en rodona entre cometes en el cas d'articles de revista, de miscel·lània o similars. Immediatament després, hi figurarà el número de pàgina i, si cal, anteriorment, el del volum. En cap cas no es faran servir abreviacions com ara *o. c.*, *art. cit.*, etc. La referència a les notes anirà precedida de l'abreviació «n.»; com a norma general, no es faran servir les abreviacions «p.» o «pp.» per a indicar les pàgines, llevat del cas en què hi hagi possibilitat de confusió.

L'abreviació «Ibíd.» es farà servir per a indicar l'autor i l'obra citats immediatament abans.

Quan se citen en nota diverses obres d'un sol autor aniran separades per un punt i coma.

Exemples:

ROVIRA, *El misteri de Déu*, 27.30.

BROWN, *Jesús en el Nou Testament*, 43, n. 2.

VILANOVA, «Una perspectiva teològica», 390-394.

Ibíd., 391.

1.5. NORMES PER A LES LLISTES BIBLIOGRÀFIQUES

En la bibliografia, per tal de facilitar l'ordenació alfabètica, és preferible de posar en primer lloc el cognom o cognoms i després, separat per una coma, el nom de l'autor.

Quan hi ha més d'una obra del mateix autor, a partir de la segona fitxa se substitueixen les dades de l'autor per un guió llarg (l'anomenat «guió ema»: —) seguit d'una coma. L'ordenació es farà per ordre cronològic.

Exemples:

BROWN, R. E., *Jesús en el Nou Testament. Introducció a la cristologia bíblica* (Paràbola 8), Barcelona: Claret 1997 (= *An Introduction to New Testament Christology*, New York: Paulist Press 1994), pp. 95-96.

ROVIRA BELLOSO, J. M., *Trento. Una interpretació teològica* (Col·lectània Sant Pacià 25), Barcelona: Facultat de Teologia de Barcelona – Herder 1979, 390 pp.

—, *La Humanitat de Déu. Aproximació a l'essència del cristianisme* (Estudis i documents 38), Barcelona: Edicions 62 1984.

—, *El misteri de Déu* (Col·lectània Sant Pacià 51), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya – Herder 1994, 554 pp.

TUÑÍ, J. O. – ALEGRE, X., *Escritos joánicos y cartas católicas* (Introducción al estudio de la Biblia 8), Estella: Verbo Divino ²1997.

1.6. NORMES DE CITACIÓ EN EL COS DEL TREBALL

Si s'opta per citar un llibre o un article en el cos del treball, no en nota, es farà servir el sistema següent: cognom de l'autor (en rodona), any de la publicació i paginació. Aquesta citació anirà entre parèntesis. Exemple: (Bauckham 1995, 470-472). Les dades completes de la referència es faran constar en la bibliografia.

1.7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES DE RECURSOS ELECTRÒNICS

Per a la citació de recursos electrònics en línia (pàgines web), se seguiran els mateixos criteris que per als textos impresos, amb les particularitats següents:

1) Després del títol (o subtítol, si n'hi ha), s'afegirà l'expressió «[en línia]».

2) En les dades editorials, sempre que sigui possible, s'indicarà el lloc d'edició, l'editor i la data de publicació (o de la darrera actualització).

3) Finalment, caldrà indicar la localització, entre parèntesis angulars (<>), i la data de consulta, entre claudàtors i amb la indicació «Consulta:».

Exemple:

Greg HERRICK, *Paul and Civil Obedience in Romans 13:1-7* [en línia], Biblical Studies Press <http://www.bible.org/page.php?page_id=1162> [Consulta: 15 juny 2008].

1.8. NORMES BÀSIQUES D'ESCRITURA I TIPOGRAFIA

La crida a les notes es farà amb un número volat que anirà col·locat després de tots els signes de puntuació (punts, comes, cometes, interrogants, signes d'admiració, parèntesis...).

Serán utilitzades sempre les cometes baixes («»). Les cometes altes (“”) es reservaran per al cas en què hi hagi cometes a l'interior d'un text ja delimitat per cometes baixes. A l'interior d'un text amb cometes altes es faran servir les cometes simples (‘ ’). Com a norma general, si el text citat entre cometes acaba amb algun signe de puntuació (punt, signe d'admiració, etc.), aquest anirà abans de les cometes de tancament. (Codis Windows: « = 0171; » = 0187; “ = 0147; ” = 0148; ‘ = 0145; ’ = 0146.)

La lletra cursiva queda reservada per als termes solts o frases fetes citats en una llengua diferent de la del treball, o bé per a termes usats metalingüísticament. En aquest cas no caldrà usar les cometes. En canvi, en les citacions bíbliques o de qualsevol altre tipus de text en qualsevol llengua seran emprades les cometes i no la cursiva.

La citació en el cos del treball de textos més llargs de tres o quatre línies es farà en lletra més petita, separats de la resta del text per una línia en blanc abans de la citació i una altra després. És preferible sagnar-los (és a dir, col·locar-los entrats en relació a la caixa d'escriptura), i en aquest cas no aniran entre cometes; la primera línia no cal que tingui tabulació. Els textos citats han de ser reproduïts amb exactitud, fins i tot si fan servir normes diferents de les indicades aquí.

Quan a l'interior d'una citació se suprimeix algun fragment, s'indicarà amb tres punts suspensius situats entre claudàtors: [...].

Notem que hi ha tres tipus de guions: el guió curt o normal, el guió mitjà («guió ena»: –) i el guió llarg («guió ema»: —). El guió curt es reserva per a separar paraules o síl·labes. El «guió ena» serà utilitzat per a separar noms d'autors i de ciutats. El «guió ema» serà emprat per a frases intercalades a l'interior d'un text. El «guió ema» podrà ser utilitzat en les llistes de bibliografia, per tal de no repetir el nom d'un autor citat immediatament abans. (Codis Windows: – = 0150; — = 0151.)

Exemples:

- 1) Els teòlegs parlen de la *massa damnata* i es refereixen així...
- 2) Llegim en Jn 6,41: «Jo sóc el pa que ha baixat del cel.»¹
- 3) Llegim en Is 47,1: «Has perdut per sempre els títols de “tendra” i “delicada”.»
- 4) En el judaisme, els qui han mort baixen al *xeol*.
- 5) (Exemple de sagnat:)

Ara bé, segons un autor siríac del segle VIII, David Bar Paulos, l'incís

afegit «que has estat crucificat per nosaltres» no seria l'obra dels àngels. I ho explica així:

Nicodem i Josep d'Arimatea testimonien que és així: quan anaren a davallar de la creu el cos de nostre Senyor, veieren les milícies dels àngels que deien: «Tu ets sant, oh Déu, tu ets sant, oh fort, tu ets sant, oh immortal», i els àngels no afegiren pas «tu has estat crucificat per nosaltres», car no ho havia pas estat per ells sinó per nosaltres, tal com és escrit: «que fou crucificat per nosaltres els homes i per la nostra salvació».

Diguem de pas que trobem un reflex d'aquesta tradició en una estrofa bizantina...

6) Diu Pau en Romans 5,2: «Per ell [...] tenim entrada en aquesta gràcia que ja posseïm en ferm».

7) Agustí escriu en el *De Trinitate*: «Ecce tria sunt: ergo, amans, et quod amatur et amor.»

1.9. TITULACIÓ I DIVISIONS

Els títols de capítol en un llibre, tesi o tesina, i d'un article o treball acadèmic aniran en majúscula. S'estableixen tres nivells de títols a l'interior d'un capítol de llibre o d'un article: el primer s'assenyalarà amb versaletes, el segon amb cursiva i el tercer amb rodona. En els capítols d'un llibre, el primer nivell s'indica amb la numeració 1.1., 1.2., 1.3., etc.; el segon nivell amb 1.1.1., 1.1.2., etc.; el tercer nivell amb lletres minúscules seguides de parèntesi: a), b), c), etc. En els articles, el primer nivell s'indica amb la numeració 1., 2., 3., etc.; el segon nivell amb 1.1., 1.2., etc.; el tercer nivell amb 1.1.1.; 1.1.2., etc. En les diverses titulacions s'evitarà d'usar la negreta.

Exemple de capítol de llibre:

(Títol): 1. ANTROPOLOGIA ÈTICA

1.1. LA PERSONA HUMANA COM A SUBJECTE ÈTIC

1.2. PERSONA I CORPORALITAT

1.2.1. *Dos processos d'una sola realitat*

1.2.2. *Dos accents de la corporalitat humana*

....

1.4. EL DINAMISME HUMÀ

1.4.1. *La llibertat humana*

- a) En el centre de l'experiència humana
- b) Les perplexitats actuals
- etc.

Exemple d'article:

(Títol): VEURE DÉU EN JESÚS

- 1. INTRODUCCIÓ
- 2. «VEURE» DÉU: UNA REALITAT PER A L'HOME
- 2.1. *Déu es deixa veure per l'home*
- 2.1.1. La glòria de Déu
- 2.1.2. Veure Déu
- 2.2. *L'home arriba a Déu*
- etc.

1.10. INDICACIONS SOBRE EL TRACTAMENT INFORMÀTIC DELS TEXTOS

Si s'han de presentar els textos per a la publicació, l'arxiu informàtic ha de ser preferentment en format Microsoft Word. Sempre cal enviar igualment el text imprès en paper.

Convé que els tipus de lletra usats siguin els més estàndards (per exemple, els de la família Times). En el text es farà servir un cos 12 i interlineat 1,5. En les notes, cos 10 i interlineat 1. Si cal escriure textos en llengües no llatines, convé de fer servir igualment els tipus de lletra més habituals en aquests casos (preferentment, per a l'hebreu i el grec, els del programa BibleWorks).

En la composició informàtica del text, cal tenir en compte les indicacions següents:

1) No s'ha d'escriure mai més d'un espai en blanc seguit; en lloc d'això cal usar el tabulador, el sagnat, etc.

2) El canvi de pàgina s'ha de fer amb el codi de pàgina nova del programa corresponent, i no pas repetint canvis de línia manuals.

3) Les crides a les notes, que seran col·locades després de tots els signes de puntuació, no han d'anar en cursiva o en negreta, encara que el text on vagi la crida estigui en algun d'aquests tipus de lletra.

4) Les notes aniran preferiblement a peu de pàgina.

1.11. ALTRES CASOS

Per a les qüestions no contemplades en aquest *Manual*, se seguiran les indicacions de l'obra següent: J. M. PUJOL – J. SOLÀ, *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*, Barcelona: Columna 2000.

Un tractament complet de les qüestions relatives a les referències bibliogràfiques (notes i llistes bibliogràfiques) es troba en l'obra P. H. ALEXANDER et al. (eds.), *The SBL Handbook of Style for Ancient Near Eastern, Biblical, and Early Christian Studies*, Peabody: Hendrickson 1999, pp. 38-67.